

Abdurahman Hukić

NUZNOST JEDINSTVENOG SISTEMA TRANSKRIPCije ARAPSKOG PISMA

Orientalistika, u čije se okvire svrstava i naš časopis kao, uostalom, i sve stoje vezano za transkribovanje arapskih riječi i tekstova u našoj svakidašnjoj pisanoj riječi, već odavno očekuje rješenje ispravnog i adekvatnog transkribovanja i pretakanja u naše pismo. Naime, u ovom domenu, a najbolji je primjer ovaj časopis, ima toliko šarenila i raznobojnosti da se, s pravom i zabrinuto, postavlja pitanje kada će i koji forum učiniti presudan korak u okončavanju ove višebojnosti i lutanja u ovoj naučnoj oblasti. Naime, ne težimo niti nam je cilj da ukazujemo na ovaj problem, jer je on, našim naučnim krugovima, već odavno poznat i o njemu je dosta i pisano, ali sporost kojom se pristupa njegovu rješenju zaslužuje upozorenje i podsticaj zainteresovanim ustanovama a prvenstveno arabistima da se ovom akutnom pitanju posveti više pažnje i dužne brige te pokrene inicijativa za poduzimanje koraka u pravcu njegova brzog i cjelishodnog rješenja.

Neposredan povod za ovaj kraći napis bili su prilozi ovom broju Anala u kojima će se čitalac susresti s raznim načinima transkribovanja arapskog pisma latiničnim alfabetom. Skoro da se može reći: koliko autora toliko i sistema i načina. U ovom broju redakcija je tolerisala neujednačenost u tom pogledu i vodila računa o slobodnom izboru autora da svoje doživljavanje arapske riječi ili teksta predstavi i izrazi na način koji on smatra kao najpodobniji, što u buduće ne bi trebalo uvažavati. Letimičan pogled na prezentirane napise u Analima, ili na našu pisanu riječ uopšte, može nas uvjeriti kolike su ogromne razlike u tom prezentiranju i koliko to šteti našoj naučnoj praksi.

Transkripcija arapskog pisma latinicom nije skorašnja, a ni jedinstvena danas u svijetu. Nekoliko sistema koji su danas u primjeni, i koji su posljedica pojedinih nacionalnih ortografija, nisu nikada mogli biti objedinjeni iako su izvjesni sistemi u očiglednoj prednosti (slučaj ZMDG-a). Ali, da bi jasnije i kompletnije sagledali problematiku transkripcije arapskog teksta i riječi na naš jezik i njenu kompleksnost, moramo imati u vidu i neke istorijske aspekte ovog problema, jer pitanje doslovnog pretakanja arapskih riječi na naš jezik i njegovog egzaktnog predstavljanja u našim krajevima nije novijeg datuma. Ono je skoro staro koliko i samo arapsko pismo u našoj zemlji. Naročito je to slučaj kod

muslimanskih masa koje su imale brojani i direktan kontakt s arapskim alfabetom i arapskom kulturom uopće. Mnogi arapski tekstovi, obavezni u svakidašnjoj islamskoj molitvi, približili su arapski jezik islamskom vjerniku i učinili ga njegovom svakidašnjom prak-som. Doslovnije rečeno mnogi naši ljudi već su sluhovno navikli na adekvatan, odnosno egzaktni izgovor arapske riječi ali je to sada trebalo pretočiti u ortografsku formu (u novije vrijeme), u latiničku ili ćirilsku. S druge strane, generalno pravilo našeg pravopisa, da se čita onako kako se i piše, podstaklo je mnogobrojne naučnike koji su se bavili ovim pitanjem da se, koliko god je to moguće, da prioritet fonetskom obliku. Izuzetak je bilo jedno ili dva arapska slova koja su bila označavana posebnim dijakritičkim znakovima. Drugo je pitanje da li je takvo obilježavanje bilo egzaktno ili nije, odnosno da li je naučno ili nije, ali je činjenica da je ono istorijsko i dugovremensko, pa je kao takvo prihvaćeno i bilo ustaljeno.

Ne plediramo niti zagovaramo prihvatanje takvog, u krajnjem slučaju uprošćenog i nenaučnog pristupa rješavanju transkripcije arapskog jezika kod nas, ali donekle zbunjuje u cijelosti usvojeni alfabetni sistema MZDG-a, čije se oznake za pojedina arapska slova, vodeći računa o izvjesnim našim specifičnostima, bez poteškoća i rizika, mogle zamijeniti već postojećim našim latiničnim slovima. Takav je na primjer slučaj sa slovom q (umjesto k), y (umjesto j), w (umjesto v) i slično. Ovo tim prije što su i neki nacionalni sistemi lako odustali od ovih i sličnih oznaka i zamijenili ih sopstvenim, nacionalnom alfabetu bližim oznakama. Ako ovome dodamo i činjenicu da transkripciju arapskog pisma prilagođavamo našem fonetskom sistemu i ortografskim mogućnostima, onda ne vidimo razloga, niti smo uvjereni, da se moramo u cijelosti povinjavati sistemu ZMDG-a, bez obzira što je on usvojen u dobrom dijelu orijentalističke literature.

Kada govorimo o poteškoćama usvajanja ovog ili onog sistema za egzaktnu transkripciju arapskog teksta u našem jeziku, moramo imati u vidu da nam, u pojedinim slučajevima, ni uopštena ortografska rješenja neće uvijek pomoći. Naime, moramo imati u vidu i arapski vokalni i konsonantski sistem koji, sa svoje strane nameće poteškoće u pitanju transkripcije, jer njihov redoslijed ponekad mijenja adekvatni izgovor, pa će se nekada "fetha" adekvatno izgovarati kao "a", a nekada "e" itd. Dakle, pored određenih znakova, koji će označavati arapska slova, moraju se odrediti i stavovi koji pobliže određuju egzaktno transkribovanje. S pravom bi se moglo upitati da li da se piše al-Qahira ili Al-Qahira itd.

Nažalost naši pravopisi i njihovi priručnici nisu doskora posvećivali dužnu pažnju transkripciji arapskih riječi, ali nas savremeni i sve češći kontakti s arapskim svijetom prisiljavaju da se naši naučni krugovi i institucije, koje se bave jezikom, posvete ovom pitanju i pronadu optimalno i objedinjavajuće rješenje. Sve bi ove, kao i druge probleme vezane za transkripciju arapskih riječi trebalo proučiti, sistematizovati i verificirati. Što prije tim bolje, jer će nas postojeće stanje dovesti u još težu situaciju ako rješenje ovog pitanja budemo i dalje odgađali.

I na kraju, šarenilo arapske transkripcije koje je prisutno u našim edicijama, od Enciklopedije Jugoslovenskog leksikografskog zavoda preko stručnih časopisa i orijentalistike do svakodnevnih žurnalistike, imperativno nameće našim naučnim krugovima na ovom području da uvedu više reda, te da se meritorne i odgovorne ličnosti i ustanove okupe i, na bazi naučnog metoda i ustaljenih normi našeg jezika, donesu zajednički zaključak o jedinstvenom rješenju i prihvaćenom sistemu transkripcije arapskih riječi i tekstova koji bi bio punovažan i mjerodavan za cjelokupno područje našeg jezika.

SUMMARY

UNITY OF THE SYSTEM OF TRANSCRIPTION OF ARABIC ALPHABET

In Jugoslavia exist several systems for the transcription of Arabic alphabet in Latin letters. Even many of non-scientific transcriptions exist in practice, so that in this respect appeared great diversity. In this article the author appeals to the scientific institutions and scientists in general to put an end to this anarchy and to draw a common conclusion which system needs to be adopted on the occasion of transcription of Arabic text in Latin letters.